

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 424 sahifa, 30-iyun, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinova, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Sanoat korxonalarida energiyadan foydalanish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari	6
Buzrukxonov Sardorxon Sarvarxon o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Klasterlarni rivojlantirishda fermer xo'jaliklarining strategik boshqaruvi	11
Karimova Nilufar , tayanch doktorant	
Application of Information and Communication Technology to Promote Economic Development of Tourism Services in Uzbekistan	16
Peng Xinge , PhD Researcher	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishning asosiy yo'nalishlari	21
Xotamov Ibodulla Sadullayevich , i.f.n., professor, Najmiddinov Yakhyo Fazliddin o'g'li , kafedra assistenti	
Suv ta'minot korxonalarida biznes jarayonlari bo'yicha boshqaruv hisobi tizimida hisob yuritishning xususiyatlari	28
Saidakbarov Xusniddin Abdusalomovich , PhD, katta o'qituvchi	
O'zbekiston ichki oziq-ovqat tovarlari bozorini to'ldirishning o'ziga xos xususiyatlari	31
Azlarova Munira Muhammad Amin qizi , tadqiqotchi	
Assessing the Implementation of Sustainable Practices in Higher Education Institutions to Drive the Transition towards a Green Economy: A Management Perspective	40
Kuzikulova Dilfuza	
Qualitative functional development in industrial production	49
Ziyayeva Mukhtasar Mansurdjanovna , TSUE, DSc, assistant professor	
Temir yo'l transportini mahalliyashtirishni moliyalashtirish mexanizmning hozirgi holati	54
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Enhancing Education Management for Green Development in Engineering Programs: Strategies, Challenges, and Outcomes	61
Eshbayev Oybek , Department of English Language	
Exploring the Role of Effective Management Practices in Achieving a Sustainable Green Economy	68
Rozikov Ravshan , Department of English Language	
Enhancing Vocational Competence of Future Economists through English Language Lessons in the Context of the Green Economy	76
Kurbanova Nigina , Department of English Language	
Empirical test of regional economic innovation and development along the Belt and Road	85
Kalonov Mukhiddin Bahritdinovich , professor	
Shao Junling , PhD student, researcher	
Analysis of the Impact of Cross border Investment and International Economic Integration	90
Zhao shenghan	
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank moliya texnologiyalarining ahamiyati	96
Abduraximova Dilora Karimovna , PhD	
Rivojlangan mamlakatlarda bilimlar iqtisodiyoti konsepsiyasidan samarali foydalanish yo'nalishlari	101
Xasanxonova Nodira Isametdinovna , PhD	
Biznes inkubator orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini shakllantirishda "yashil logistika" tamoyillaridan foydalanish	107
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich , kafedra assistenti	
Innovatsion faoliyatning asosi – intellektual salohiyat	112
Kaxorova Anora Nusratovna , kafedra assistenti	
Ijro hokimiyati organlari faoliyatini baholash mezonlari tushunchasi va turlari	118
Qahramon Usmanovich Umidullayev , yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Temir yo'l transportida mahalliyashtirishni moliyalashtirishning huquqiy asoslari	124
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchisi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish	129
Tulayev Mirzakul Salamovich , dotsent	
O'zbekistonda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yo'llari	133
Sh. B. Babayev , dotsent; M. R. Qulmetov , dotsent	
Sug'urta kompaniyalari to'lov qobiliyatini kengaytirish yo'nalishlari	138
G'aniyev Shahriddin Vohidovich , professor, i. f. d. (DsC), Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. f. d. (PhD)	

Повышении роли цифровой трансформации банков в современном этапе развития экономики	144
Жиянова Наргиза Эсанбоена , к.э.н., проф., Азимжонова Малика Шавкат қизи , специалист первой категории	
To'qimachilik korxonalarida tejamkor ishlab chiqarishni tashkil etishda mehnat resurslari va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi	150
Yaxyayeva Inobat Karimovna , dotsent, PhD	
Liquidity and recent changes of government securities market in the United States, the United Kingdom and Japan.....	154
Kholikov Khamidulla Vaydulla ugli	
“История экономических учений” как основная дисциплина в подготовке конкурентоспособных кадров экономистов	160
Хакимов Назар Хакимович , доктор философских наук, профессор	
The importance of strategic management and strategic leadership	166
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Exploring the Role of Higher Education in Fostering Green Economy Transition: A Systematic Analysis of Curriculum Integration and Skill Development.....	170
Xasanova Zarina , Department of English Language	
Inson kapitalini joriy etish tizimi va xodimlar daromadi o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlili.....	178
M. O. Hamroqulov , katta o'qituvchi	
Yetuk mutaxassis tayyorlash – kelajak uchun sarmoya.....	185
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Analysis of new established and liquidated enterprises as a basis for jobs (On the example of Samarkand region)	188
Saidov Nurali Rakhimovich	
Basing and forecasting the priorities of introducing innovative medical services in Khorezm region.....	193
S. M. Rakhimova	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров	197
Джурабаев Отабек Джурабаевич , доцент	
Soliq to'g'risidagi qonunlarni buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishning huquqiy asoslari	204
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li , talaba	
Hayot sug'urtasining rivojlanishi va uning ijtimoiy hayotdagi o'rni	207
Baratova Dinora Alisherovna , katta o'qituvchisi	
Edge Computing texnologiyalari	213
Qulmatova S. , PhD, katta o'qituvchi; Karimov Botir , katta o'qituvchi	
Aksiyadorlik kapitalida davlat ulushini qisqartirish va xususiylashtirish holati	218
Mamatov Bahromjon Shavkatovich , PhD, dotsent	
Xususiylashtirishning ijobiy imijini shakllantirishning nazariy jihatlarini.....	223
Odilova Sitora Sayfitdin qizi , katta o'qituvchi	
Tomorqa xo'jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish hajmining prognoz ko'rsatkichlari	228
Saydullayeva Fotima Jozilovna , assistant	
O'zbekiston sug'urta bozori rivojlanishining o'ziga xos xususiyati.....	235
Xasanov Xayrulla Nasrullayevich	
O'zbekiston yoshlarida volontyorlik faoliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy va huquqiy mexanizmlari: jahon va mahalliy tajriba	241
Qudratov Anvarmirzo Murodillayevich , siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Культурологический аспект преподавания русскоязычной литературы Казахстана в ВУЗе	247
Оспан Айзада Бейсенқызы , докторант 2 курса	
Tijorat banklarida kreditlash riskini boshqarish holati tahlili.....	251
Mirzoyev Feruz Mamurjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiyalashning zamonaviy holati va tendensiyalari.....	259
Abdualim Abdujabbor o'g'li Abdurazzoqov , mustaqil tadqiqotchi	
Significance and prospects of using economic-mathematical models in analysis of our country's economic growth	267
Rasulov Jamshid Shokir o'g'li	
Bank daromadlilik ko'rsatkichlariga makroiqtisodiy omillar ta'siri.....	274
Madraimov Xabibulla Madaminovich , assistant o'qituvchi	

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning ilmiy konsepsiyalari	282
Mamatov Mamajan Axmadjonovich , i.f.n., dotsent	
Qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishning makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlash	288
Ergashova Nargiza Boboxonovna , talaba	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishning nazariy yondashuvlari	296
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Innovatsion-brokerlik faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy injiniringni ahamiyatini oshirish istiqbollari	301
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , dotsent	
O'zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishda ta'lim xizmatlari bozorining ahamiyati	306
Babadjanova Malika Ruzimovna , assistent o'qituvchi	
O'zbekiston sug'urtalovchilarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda qayta sug'urtaning roli	312
Kamilov Baxramjon Umardjonovich	
Shaxs ma'naviy-axloqiy tarbiyasi hamisha muhim	317
Bekdavlat Aliyev , professor, falsafa fanlari doktori	
Jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortishning zamonaviy tendensiyalari	321
O. T. Nurmatov , PhD	
Milliy mahsulotning mazmuni, tarkibiy qismlari va harakat shakllarini tadqiq qilishning nazariy-uslubiy asoslari	327
Abdullayev Suyun Artiqovich , O'zbekiston jahon tillari universiteti prorektori	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	335
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatda ichki nazorat va auditning xususiyatlari	346
Saidaxmedova Aida Mirzayevna , katta o'qituvchi	
Yangi O'zbekistonda yog'-moy korxonalari personalini boshqarishni takomillashtirish	352
D. A. Azlarova , PhD	
The Intersection of Sustainability and Economic Development: Balancing Environment and Business Needs	360
Kholikova Rukhsora Sanjarovna , PhD, Izzatulloev Bakhodir Ubaydullo ugli , student	
Davlat-xususiy sheriklikni tashkil etishning huquqiy-institutsional mexanizmlari	364
Zuhra Abdikarimova , tayanch doktorant	
Zamonaviy portfel nazariyasi asosida samarali portfelni shakllantirish	370
Sindarov Fazliddin Qahramonovich , kafedra assistenti	
Iste'molchilarning qandolat mahsulotlariga bo'lgan talablarini raqamli platformalar orqali tadqiq qilish yo'llari	376
To'ychiyeva Vasila Faxriddin qizi , assistent	
Investitsiya muhiti va faoliyati natijalarini baholash uslublari	381
B. K. Tuxliyev , professor	
Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini tizimli tahlil qilish – korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash omili sifatida	386
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi , PhD	
Mintaqada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi tahlili (Xorazm viloyati misolida)	391
Aminboy Sa'dullayev , i.f.n, dotsent, Dilshod Vaisov , magistr, Farhod Egamberganov , magistr	
Xizmatlar ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortish amaliyoti va uni takomillashtirish	397
Pardayev Jamshid Muzaffarovich , tadqiqotchi	
Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar: yutuqlar, kamchiliklar va yechimlari	403
Muxitdinova Kamola Alisherovna , PhD	
Directions of attracting foreign capital and specific characteristics of the eurobond transaction	407
Gafurov Olimjon , teacher, Kholmuminov Humoyun , teacher, Abrueva Sevinch , student,	
Формирование международных систем бухгалтерского учета в условиях глобализации экономики	411
Ф. Т. Абдувахидов , доцент, А. Ю. Нурмухаммедов , доцент	
Qishloqda turizmni tashkil etishning mamlakatimiz taraqqiyotiga ta'siri	417
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , dotsent	
Public debt, poverty and economic growth of Uzbekistan	420
Mirzamakhmudov Marufjan Mahamadsharif ugli	

SOLIQ TO'G'RISIDAGI QONUNLARNI BUZGANLIK UCHUN YURIDIK JAVOBGARLIKKA TORTISHNING HUQUQIY ASOSLARI

Hakimov Feruz Xurshid o'g'li
TDIU 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada soliq yo'nalishida sodir etilgan qonunbuzarliklarni bartaraf etish hamda ularni yuridik javobgarlikka tortishning sabablari batafsil keltirib o'tilgan. Ma'lumotlar mamlakatimizning huquqiy-me'yoriy manbalari va chet el mamlakatlari soliq tizimlari bilan taqqoslagan holda tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Soliq kodeksi, javobgarlik, jarima, operativ faoliyat, nazorat-kassa mashinalari, ququqiy erkinlik.

Abstract: this article details the reasons for eliminating tax violations and bringing them to legal responsibility. The data was analyzed in comparison with the legal and regulatory sources of our country and the tax systems of foreign countries.

Key words: tax Code, responsibility, fine, operative activity, cash registers, legal freedom.

Аннотация: в данной статье подробно описаны основания для устранения налоговых правонарушений и привлечения их к юридической ответственности. Данные были проанализированы в сравнении с нормативно-правовыми источниками нашей страны и налоговыми системами зарубежных стран.

Ключевые слова: налоговый кодекс, ответственность, штраф, оперативная деятельность, контрольно-кассовые машины, юридическая свобода.

KIRISH

Har bir davlatning rivojlanishida qonun ustuvorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Yuridik hujjatlar tizimida qonunlarning ustuvorligi, ya'ni ushbu hujjatlarning qonunlarga muvofiq bo'lishi talab etiladi. Davlat boshqaruvi organlari qonunlar asosida va ularni bajarish yuzasidan chiqargan qarorlarning davlatning quyi organlari va mansabdor shaxslar hujjatlaridan ustun bo'lishi quyidagi sohalarini o'z ichiga oladi:

- mahalliy organlar markaziy hokimiyat organlarining hujjatlarini qat'iyon bajarishi, joylarda qonunlarga muvofiq borayotgan operativ faoliyatga markaziy organlarning aralashishiga yo'l qo'yilmasligiga;
- fuqarolarning huquq va erkinliklarini suiiste'mol qilmasligi, davlat va mansabdor shaxslar tomonidan fuqarolarga nisbatan biror-bir zo'ravonlik qilinishiga yo'l qo'ymaslik va ularning huquqlarini himoya qilish;
- fuqarolarning jamiyat, davlat va boshqa fuqarolar oldidagi o'z huquqiy burchlarini mas'uliyat bilan ado etishlari, qonuniylik jamiyat normal faoliyatining asosi, mustaqil davlatni iqtisodiy va ijtimoiy rivojlantirish vazifalarini muvaffaqiyatli bajarishning zarur va g'oyat muhim shartidir. Har qanday jamiyatda qonun ustuvorligi ko'pgina muammoli vaziyatlarning kelib chiqishini oldini oladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Bugungi kunda soliq qonunchiligini buzganlik uchun moliyaviy, ma'muriy va jinoiy javobgarlikka tortish choralari mavjud. Ushbu javobgarlik jismoniy va yuridik shaxslar uchun birdek amal qiladi. Dastlab soliqqa oid huquqbuzarlik tushunchasiga e'tibor qaratsak: Soliq to'lovchining Soliq kodeksida javobgarlik belgilangan g'ayriqonuniy aybli qilmishi (harakati yoki harakatsizligi) soliqqa oid huquqbuzarlik deb e'tirof etiladi.

Uning quyidagi turlari mavjud:

- davlat soliq xizmati organida hisobga turishdan bo'yin tovlash,
- kirim qilinmagan tovarlarni saqlash yoxud tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) realizatsiya qilishdan tushgan tushumni yashirish (kamaytirib ko'rsatish),

- soliq hisobotini taqdim etish tartibini buzish,
- buxgalteriya hisobini yuritish tartibini buzish,
- faoliyat turlari bilan litsenziyasiz va boshqa ruxsat beruvchi hujjatlarsiz shug'ullanish,
- hisobvara-qfakturalarni rasmiylashtirish tartibini buzish,
- fiskal xotirali nazorat-kassa mashinalaridan va to'lovlarni plastik kartochkalar asosida qabul qilish bo'yicha hisob-kitob terminallaridan foydalanish tartibini buzish,
- soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash muddatlarini buzish,
- yer uchastkalaridan ularga bo'lgan huquqni tasdiqlovchi hujjatlarsiz foydalanish¹.

Bundan tashqari har bir soliq to'lovchi soliqlar va majburiy to'lovlarni yilda ikka marta 15 aprel hamda soliq to'lashning oxirgi muddati 15 oktyabrga qadar to'lashi talab etiladi. Kechiktirilgan taqdirda har kunlik penya hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi soliq kodeksining 212 moddasiga ko'ra hech bir shaxs soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun ushbu Kodeksda nazarda tutilganidan boshqa asoslar bo'yicha va tartibda javobgarlikka tortilishi mumkin emas. Albatta bunga yetarlicha huquqiy asos bolgandagina ma'muriy yoki jinoiy javobgarlikka tortish mumkin. Soliqqa oid har qanday huquqbuzarlik uchun ikki yoki uch marta javobgarlikka tortish mumkin emas. Dastlab jinoyat ishi ochilishidan oldin soliq to'g'risidagi qonunga nuvofiq keltirilgan asosi(-fakti) bilan soliq organining kuchga kirgan qaroridagina asos bo'la oladi. Misol tariqasida shaxsning soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlik uchun javobgarlikka tortilishi uni to'lanishi kerak bo'lgan soliqlar (yig'imlar) va penyalarning summalarini to'lash (o'tkazish) majburiyatidan ozod etmaydi. Soliqqa oid huquqbuzarlik fakti va shaxsning uni sodir etishda aybdorligi to'g'risida dalolat beruvchi holatlarni isbotlash majburiyati soliq organlarining zimmasiga yuklatiladi². Soliq kodeksining 213-moddasiga ko'ra javobgarlikka tortishni istisno etuvchi ba'zi holatlar ham mavjudligini ko'rishimiz mumkin. Masalan;

- 1) soliqqa oid huquqbuzarlik holatining mavjud emasligi;
- 2) soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etishda shaxsning aybi mavjud emasligi;
- 3) soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun javobgarlikka tortish muddatlari o'tib ketganligi.

Ushbu Kodeksda nazarda tutilgan boshqa holatlar mavjud bo'lganda ham shaxs soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun javobgarlikka tortilishi mumkin emas³.

Xalqaro nuqtayi nazar bilan qaraydigan bolsak birgina Kanada davlatida ham soliq tizimi ustuvor vazifalarni o'z ichiga olgan strategic tuzilma hisoblanadi. U yerda Soliq to'lashdan bo'yin tovlash sizga qimmatga tushishi mumkin. Har qanaqasiga soliq to'lashdan bo'yin tovlash jinoyat hisoblanadi. Soliq to'lashdan bo'yin tovlaganlar sudda javobgarlikka tortiladi, shu jumladan jarimalar va/yoki qamoq jazosi qo'llanilish ehtimoli yuqori. CRA vositalari va muvofiqlik strategiyalari soliq to'lashdan bo'yin tovlaganlarni ushlashga va soliqdan bo'yin tovlash sxemalarini targ'ib qiluvchilarni aniqlashga yordam beradi. Yana bir faktga qaraydigan bo'lsak Kuchli texnologiyalar hamda markazlashtirilgan qurilmaviy dasturlar yordamida Kanada ham ichki, ham xalqaro miqyosda soliq to'lashdan bo'yin tovlagan shaxslarni aniqlay oladi va ularning oqibatlariga duch kelishini ta'minlaydi⁴.

TAHIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqola tadqiqotidayuridik javobgarlikka tortish maqsadida tahlil va sintez usullaridan foydalanilgan. Bu usul qonunchilikni tahlil qilish orqali yuridik muammolarni huquqiy asoslash yuridik javobgarlikka tortishning huquqiyasoslash zarurligidan dalolat beradi. Shuningdek, bu usul maqola normalarning ishlash mexanizmini, ularning mantiqiy va izchil joylashishini aniqlash imkonini yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Biz o'tkazgan tahlilimizdan natijasiga ko'ra soliqqa oid jinoyatlarning aksariyati soliqqa tortishdan qochish tushunchasi bilan izohlashimiz mumkin. Biz soliq to'lashdan bo'yin tovlash holatlarida, soliq to'lovchi sun'iy ravishda shart-sharoit yaratganda qonundan foydalangan holda me'yoriy belgilashdan chetga chiqadigan bitimni amalga oshirishbo'sh joy, noqonuniy, asosiy yoki eksklyuziv maqsad – soliq imtiyozlariga erishish hisoblanadi. Soliq to'lashdan qochish yoki shunga o'xshash bo'yin tovlashlik xatti-harakatini amalga oshirganlik uchun tegishli tartibda qonun doirasida chora ko'riladi. Misol uchun davlat ro'yxatidan o'tgan soliq to'lovchi soliqlarni o'z vaqtida to'lamagan taqdirda uning har bir kuni uchun qo'shimcha ravishda kunlik penya ko'rinishida jarima qo'llanila boshlaydi. Bu jarayonda soliq to'lovchi ogohlantiriladi. Biroq, chet elda soliq to'lashdan qochganlik uchun esa bir qator choralar qo'llanilar ekan. Jumladan:

1 <https://zarnews.uz/uz/post/soliqqa-oid-huquqbuzarlik-tushunchasi-nima-uning-qanday-turlari-mavjud>

2 <https://lex.uz/ru/docs/-4674902>

3 <https://lex.uz/docs/-4674902>

4 <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/campaigns/tax-evasion-no-borders.html>

Jarimalar: soliq to'lashdan bo'yin tovlaganlar nafaqat o'zlarining dastlabki soliq qarzini ortiqcha foizlarni to'lashlari kerak, balki har bir ayblovlarga katta jarimalar bilan jazolanadi. Jismoniy shaxslar 100,000 ming dollarga cha jarimaga tortilishi mumkin.

Qamoq: Aniqlashdan bo'yin tovlash va to'lashdan bo'yin tovlash uchun turli xil maksimal jarimalar mavjud. Shartlar vaziyatga qarab bir necha oydan bir necha yilgacha bo'lishi mumkin.

Shaxs nafaqat to'lanmagan soliqlarni to'laganlik uchun javobgarlikka tortilishi mumkin, balki ular rasmiy ayblovlar bo'yicha aybdor deb topilishi va ehtimol qamoq jazosiga hukm qilinishi mumkin.

IRS ma'lumotlariga ko'ra, jazolar besh yildan ortiq bo'lmagan qamoq muddati, jismoniy shaxslar uchun 250,000-500,000 dollardan ko'p bo'lmagan jarima yoki korporatsiyalar uchun XNUMX dollar yoki ikkalasini ham o'z ichiga oladi⁵.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida keltirilgan ma'lumotlarga asoslanib shunday xulosaga kelinadiki, har bir mamlakatda soliq tizimi muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi davlar budjetini rivojlantirishda ham soliq tizimi alohida yo'nalish hisoblanadi. 2023- yildan boshlab soliq tizimini jadal rivojlantirish bo'yicha ko'plab takliflar ishlab chiqilmoqda. Bularni aksariyati soliqdan qochishni oldini olish yoxud xufyona iqtisodiyotga qarshi kurashish uchun xizmat qiladi desam mubolag'a bo'lmaydi. Albatta davlat ro'yxatidan o'tgan har qanday soliq to'lovchi zimmasiga yuklatilgan soliqlarni o'z vaqtida to'lab borsa qonunchilik nuqtayi nazaridan hech qanday muammo yuzaga kelmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://zarnews.uz/uz/post/soliqqa-oid-huquqbuzarlik-tushunchasi-nima-uning-qanday-turlari-mavjud>
2. <https://lex.uz/ru/docs/-4674902>
3. <https://lex.uz/docs/-4674902>
4. <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/campaigns/tax-evasion-no-borders.html>
5. <https://kiiky.com/uz/wealth/tax-evasion/>

⁵ <https://kiiky.com/uz/wealth/tax-evasion/>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.